

RAQAMLI IQTSODIYOT, TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHGA TA`SIRI
VA AHAMIYATI

Niyozova Aziza, A'zamova Durdona

Qo'qon universiteti talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7635471>

Annotatsiya: Hozirgi kunda, tadbirkorlikka juda katta e'tibor berilmoqda, shu jumladan tadbirkor bo'laman degan kishiga turli xildagi imkoniyatlar va sharoitlar yaratilmoqda. Tadbirkorlikni yanda rivojlantirish uchun esa bizga Raqamli Iqtisodiyot juda ham kerak bo'ladi. Ushbu tezis, raqamli iqtisodiyot, tadbirkorlikni rivojlantirishga ta'sirini bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, jahon internet tarmog'i, iqtisodiyot sohasida raqamlashtirish, texnologiyalar.

O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yo'lini tanlaganligi axborot texnologiyalari sohasida va umuman, elektron hujjatlar aylanmasi sohasida yangi yo'nalishlar ochib beradi. «Raqamli texnologiyalar» tomon burilish ro'y berishiga butun jahon internet tarmog'i va sifatli aloqaning rivojlanishi sababchi bo'ldi. Oqibatda katta hajmdagi ma'lumotlar almashinish va ularni to'plash imkoni paydo bo'ldi, bu esa, o'z navbatida, to'plangan axborotni qayta ishlashga, bashorat qilishga, asoslangan qarorlar qabul qilishga va xilma-xil usullarda foyda olishga imkon beradi. Bularning barchasi uchun esa mos keluvchi infratuzilma, boshqacha qilib aytganda, global axborot platformalari ekotizimini yaratish zarur bo'ladi. Biroq bunda ma'lumotlarni yo'qotish, biznesni yo'qotish, ish o'rinlarining qisqarishi, xavfsizlikka putur yetishi riski va modernizatsiya qilish zarurati vujudga keladi. Bu masalalarni tezda hal qilish zarur, chunki bu borada kechiqish jiddiy yo'qotishlarga olib keladi. Ro'y berayotgan o'zgarishlarda raqamli iqtisodiyotning afsona yoki haqiqat ekanligi emas, balki bu o'zgarishlarning jamiyatga qanday xizmat qilishi muhim

rol o'ynaydi. Hozirgi davrda biz texnologiyalar qanday qilib ommaviy xizmat ko'rsatish sohasini tubdan o'zgartirayotganini ko'ryapmiz.

Hozirgi kunda boshqa sohalari kabi texnika va texnologiya sohalari ham jiddiy suratlar bilan rivojlanmoqda, shu jumladan raqamlashtirish siyosati ham. Bu siyosat har bir sohada asta sekinlik bilan qo'llanilmoqda. Lekin, iqtisodiyot sohasida raqamlashtirish siyosatini o'zni boshqadir. Buni, 2020-yil 22-sentabrda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Miromonovich tomonidan video selektor o'tkazilgani ham yaqqol misol bo'la oladi. Bu selektorda tarmoq va hududlarda raqamli iqtisodiyotni joriy qilish masalalari ko'rib chiqildi.

“Raqamli iqtisodiyot” atamasi birinchi bo'lib 1995 yilda Don Tepkott muallifligida chop etilgan “Raqamli iqtisodiyot: tarmoqli intellekt asrida va'da va xavf-hatar” (The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence) nashrida alohida tushuncha sifatida istiloh etilgan.

Raqamli iqtisodiyot ikki xil turli tushunchalarni ifodalash uchun ishlatiladi. Birinchidan, raqamli iqtisodiyot – bu rivojlanishning zamonaviy bosqichi hisoblanib, u ijodiy mehnat va axborot ne'matlarining ustuvor o'zni bilan tavsiflanadi. Ikkinchidan, raqamli iqtisodiyot – bu o'ziga xos tushuncha bo'lib, uning o'rganish ob'ekti axborotlashgan jamiyat hisoblanadi. Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan global iqtisodiyot sharoitida raqamli iqtisodiyot o'z rivojlanishining boshlang'ich davrida bo'lib, zamonamizning raqamli axborot bosqichiga o'tishi atiga bir necha o'n yilni tashkil etadi. Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot – bu jarayonlarni tahlil qilish natijalaridan foydalanish va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash asosida turli xildagi ishlab chiqarishlar, texnologiyalar, asbob-uskunalar, xizmatlarni saqlash, sotish va yetkazib berish samaradorligini jiddiy ravishda oshirishga imkon beradigan, raqamli ko'rinishdagi ma'lumotlar asosiy ishlab chiqarish omili hisoblangan faoliyatdir.

Raqamli iqtisodiyot hozirgi mavjud sohalarning yarmidan ko'prog'ida beqiyos o'zgarishlar keltirib chiqarishi ta'kidlanmoqda. Jumladan, Jahon banki ekspertlari fikricha, tezkor internetdan foydalanuvchilar sonining 10 foizga ko'payishi milliy iqtisodiyotlar yalpi hajmini har yili o'rtacha 0,4-1,4 foizga oshirish imkonini beradi.

Dunyoda raqamli iqtisodiyot o'sishining sur'atlari yiliga deyarli 20 foizni tashkil etmoqda. Taraqqiy etgan davlatlarda raqamli iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 7 foizga yetgan. Ular hozirning o'zida raqamli iqtisodiyotning joriy qilinishidan juda katta naf ko'rishmoqda. Xususan, Amerika Qo'shma Shtatlari yiliga 400 milliard AQSh dollaridan ko'proq raqamli xizmatlarni eksport qilmoqda. Mazkur davlat yalpi ichki mahsulotining 5 foizidan ko'prog'i bevosita internet va axborot-telekommunikatsiya texnologiyalari bilan bog'liq sohalarga to'g'ri keladi. 2025 yilgacha AQSh sanoatni raqamlashtirishdan qo'shimcha 20 trln. Dollar daromad olishi kutilmoqda. Bunday iqtisodiy samaradorlik, ayniqsa iste'mol tovarlari ishlab chiqarish (10,3 trln. Dollar), avtomobil sanoati (3,8 trln. Dollar) va logistikada (3,9 trln. Dollar) yuqori bo'lishi ta'kidlanmoqda.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoevning 2020 yil 13 fevral kuni axborot texnologiyalarini rivojlantirishga bag'ishlangan tadbirda keltirgan statistik ma'lumotlariga muvofiq AQShda raqamli iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 10,9 foiz, Xitoyda 10 foiz, Hindistonda 5,5 foizni tashkil etadi. O'zbekistonda bu ko'rsatkich 3 foizdan ham oshmaydi.

Raqamlashtirishning ahamiyati va ta'sirini qanchalik ortib borayotganligini baholash uchun so'nggi o'n yillikdagi bir nechta yirik texnologik kompaniyalar va raqamli platformalarning jahon bozoridagi kapitallarining ulushini ko'rish kifoya. Xususan, BMTning savdo va rivojlanish konferensiyasi ma'lumotlarida qayd etilganidek, bu ko'rsatkich 2009 yilda 16 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2018 yilning oxiriga kelib 56 foizga yetgan. Dunyo hamjamiyatida ro'y berayotgan bunday jadal o'zgarishlar va raqobatning keskinlashuvi jarayonida innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni keng joriy etmasdan turib, yaqin va uzoq kelajakda mamlakatimiz iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish, uning raqobatdoshligini ta'minlay olmasligimiz ayni haqiqat bo'lib, bu esa, o'z navbatida, ilmiy va amaliy harakatlarni kuchaytirishni talab etadi.

Xulosa

Yuqorida keltirilgan malumotlardan xulosa qiladigan bo'lsak, "Raqamli iqtisodiyotsiz" iqtisodiyotni tassavvur qilib bo'lmasligini ko'rishimiz mumkin. Mamlakatimiz

taraqqiyotining istiqboli ham raqamli iqtisodiyot rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning qamrov darajasiga tayanadi. Shunday qilib, iqtisodiyotni rivojlantirish uchun albatta raqamlashtirishimiz kerak ekan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi "“Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida” gi PF-6079-son Farmoni
2. <https://www.undp.org/uz/uzbekistan/press-releases/yoshlarning-raqamli-iqtisodiyot-va-raqamli-tadbirkorlikni-rivojlantirish-imkoniyatlarini-kengaytirish>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/raqamli-iqtisodiyot-sharoitida-tadbirkorlikni-rivojlantirish-istiqbollari>
4. [Advantages Of The Transition To A Digital Economy In The Innovative Development Of Uzbekistan.](#)